

REVISTA DE CULTURA I DE FESTA

Federació Colles de Castelló

Tardor 99

ANY IV, número 11

Foto: J.C.

Colomar al parc de Ribalta (Castelló).

EDITORIAL

Quatre anys de Plaça Major. Potser ni els més optimistes no s'hi imaginaven que aquest colom fera una volada tan llarga. Potser aquest aniversari és un bon moment per fer balanç del decurs d'aquests quatre anys d'existència. Després d'haver editat els primers 10 números de la revista, la Federació Colles de Castelló ha renovat il·lusions per tal de consolidar aquesta publicació, com a veu de les Colles festeres de la ciutat; una revista pensada i feta en valencià. Som conscients d'haver dit això en alguna ocasió. Però en els temps difícils que corren, també en sabem de les travetes amb què hem d'ensopegar, per dur endavant un projecte tan peculiar.

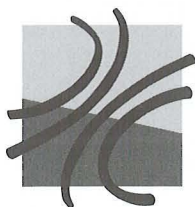
No ens oblidem que una de les idees programàtiques del naixement de Plaça Major va ser la potenciació del diàleg, la difusió d'idees, la promoció del debat i el contrast d'opinions al voltant del món cultural i fester de les Colles de Castelló. En aquest sentit hem donat prioritat a les pàgines d'entrevistes, els articles d'opinió, la informació puntual de les activitats culturals i festives de la ciutat, etc. Ens queda molt a fer, però.

Un altre dels reptes que ens hem plantejat per al proper any 2000 consisteix a fer arribar la revista a tots els Col·legis i Instituts de la Ciutat, i en aquest sentit n'estem treballant perquè a partir d'aquest número de Tardor, la revista estiga a les biblioteques dels Centres d'Ensenyament de Castelló. Els lectors i col·laboradors de PM, en sabeu dels entrebancs que trobem per dur a terme aquesta proposta. Però, continuem amb la mateixa il·lusió del primer dia i esperem de seguir en la mateixa línia. Malgrat els clots que trobem pel camí.

SUMARI

- 2 **Opinió:** La mort al sostre.
- 3 **Notícies.**
- 7 **Gastronomia:** *De menjar de gat rostit:* una vianda singular.
- 8 **Poesia:** L'íntim concert.
En memòria de Manuel Rozalén...
- 10 **Opinió:** Avui, que el tema dels nacionalismes està de moda...
- 12 **Ecologia:** Els arbres mediterranis: Mitologia i llegendes (i II). Arbres notables de Castelló
- 14 **Urbanisme:** Espais contemporanis de Castelló. 1966-2000 (I). Els apartaments Santa Àgueda de Benicassim.
- 16 **Informació**

OPINIÓ

LA MORT AL SOSTRE

“**L**a vida ens fa diferents. L'única estança que ens fa iguals és el brançal de la mort”, aquest pensament de Lao Tse fica el dit a la nafra, en sintetitzar un dels esdeveniments cabdals de l'existència humana. Nogensmenys, la reacció que experimenta l'individu davant la mort ha estat un motiu de preocupació al llarg de la història de la Humanitat. La mort, malgrat que és un fet quotidià, i indefugible, inspira por, temor, respecte.

Sant Francesc d'Assís ja l'anomenava “germana”, a la mort. A aquesta banda de la pell de brau, fa quatre dies i escaigs, les plorones del poble, encara ficaven la seua nota de color, tragi-còmica als vetlladors de l'Espanya més profunda. I és que, abans, la visita d'aquesta inevitable companya de viatge, es vivia amb més familiaritat, però, sembla que avui, a les portes d'un nou mil·lenni, atrafegats per l'Era de la comunicació digital i la temor a l'anomenat efecte 2000, cada volta hi ha més tendència a allunyar la mort de casa nostra. Potser és per això que hi ha corrents d'opinió que reivindiquen la necessitat d'ensenyar a viure i d'ensenyar a morir, fins i tot hi ha pedagogs que creuen que l'ensenyament de la mort s'hauria d'incloure als currículums acadèmics. Amb tot, la sola menció de la mort és una qüestió que es tendeix a obviar i amagar. Qui no guarda un cadàver al seu sostre?

És ben cert que la societat en què vivim fa els possibles per ocultar l'existència de la mort. Jo mateix puc donar testimoni, cada dia—a través de l'exercici de la meua professió— que una de les primeres reaccions que té el malalt que sap que morirà és la negació. Sentiment que sovint solen exterioritzar també els familiars i amics que envolten el malalt.

Potser perquè la mort fa iguals els homes, que diria el pensador xinès.

Joan Bta. Campos i Cruanyes

Revista quadrimestral
Tardor 99
Any IV, número 11
Castelló de la Plana (la Plana Alta)
Tiratge de 500 exemplars
Preu de subscripció anual: 1000 ptes.
Preu de subscripció fora vila: 1300 ptes.

President Vicente de Juan Martínez
Director Joan Bta. Campos i Cruañes
Consell de redacció

Manuel Carceller Safont	Josep Antoni Pradells i Puig
Vicente Cornelles Castelló	Antoni Royo Pérez
Francesc Pascual i Más	Vicent Pau Serra i Fortuño
Josep Porcar Museros	Sònia Sanz i Alegre

Dibuixos

Luis Vellón, José Caño, Neus Cruañes, José Alonso

Edita

Federació Colles de Castelló

Imprimeix

Graphic Group, S.A. - Pol. Ind. Els Xiprers, 12 - Castelló
Dip. Leg. CS-80-96

Presentació d'originals

Centre Municipal de Cultura, carrer d'Antoni Maura, núm 4
12001 Castelló

Nota

“Plaça Major” no es fa responsable de l'opinió dels seus col·laboradors en els treballs publicats, ni s'hi identifica necessàriament

REVISTA PLAÇA MAJOR

Quota anyal de subscripció:

1.000 pessetes (3 números)

Coordinador i Subscripcions: Joan Bta. Campos Cruanyes
C/ Dr. Fleming, 72 - Residencial “Ítaca”, dúplex 15
12560 Benicàssim (Castelló)
Telèfon: 964 39 32 80

Nota: Plaça Major també pots trobar-la a les llibreries Babel (C/ Guitarrista Tàrrrega) i Faristol (Plaça Cardona Vives, 5) de la nostra ciutat.

Amb el suport de la

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

NOTÍCIES

Sopar de lliurament dels X Premis Senyera.

Foto: Juanjo Trilles

L'acte de lliurament dels X premis Senyera 1999, va tindre lloc divendres, 1 d'octubre, durant el transcurs d'un Sopar que va celebrar-se en el restaurant Rialto, de Castelló. El Sopar va aplegar un centenar de persones, d'entre les quals hi havia representants d'entitats cíviques, associacions culturals— cal destacar la presència del president i vice-president de la FCC— i partits polítics nacionalistes de Castelló.

Aquest Sopar en formava part dels actes commemoratius del 9 D'OCTUBRE, Enhorabona, Joan Bta.!

JOAN BTA. CAMPOS REP EL PREMI SENYERA DE JAUME I 1999

Joan Bta. Campos i Cruaïnes, va ser guardonat amb el X Premi Senyera de Jaume I, en l'edició de 1999, atorgat per Acció Cultural del País Valencià i els Casals Jaume I. a persones i entitats que s'han destacat per l'ús normal de la nostra llengua. Pel que fa a l'apartat d'entitats, va ser homenatjada l'Escola Infantil La Lluna, fundada l'any 1993, que actualment és l'únic centre d'ensenyament infantil en valencià a la ciutat de Castelló.

L'homenatjat d'enguany és una persona coneguda pel seu vincle al món de la festa de la nostra ciutat, ja que va ser vice-president de la Federació de Colles els anys 1994-1995. Durant aquest període de temps va formar part del comitè organitzador del III Congrés Magdalenenc (Castelló de la Plana, juny de 1995). Amb motiu d'aquest Congrés, Joan Bta, va coordinar l'edició de la publicació *Al voltant del món de les Colles* (Ajuntament de Castelló, 1995) i va impulsar la idea de fer una publicació periòdica de la FCC. Des de l'any 1996 és director de la revista Plaça Major que edita la Federació de Colles.

Juanjo Trilles

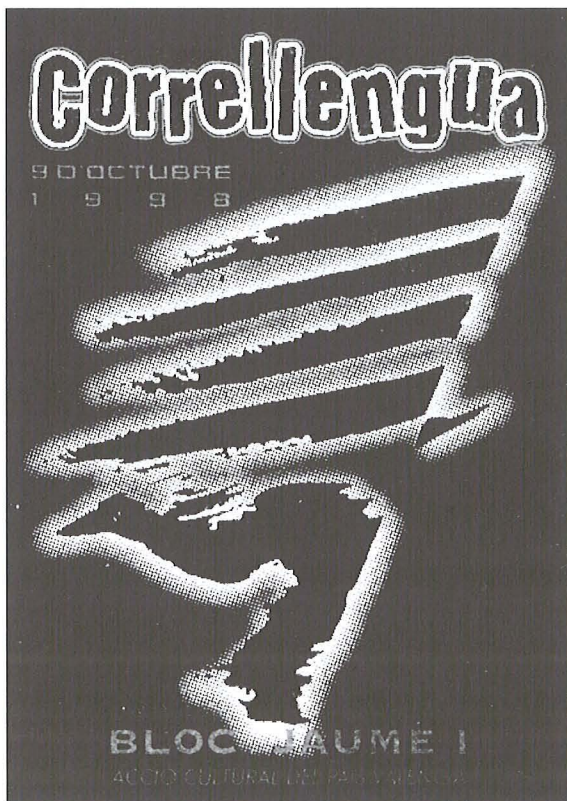
EL 9 D'OCTUBRE A CASTELLÓ

El passat divendres, dia 1 d'octubre van celebrar-se a Castelló una sèrie d'actes commemoratius del 9 D'OCTUBRE.

Els actes van començar a la vesprada, amb el recorregut del **Correllengua** per Castelló, en què la flama de la llengua va il·luminar els principals carrers de la ciutat, fins que arribà a l'avinguda del Rei En Jaume. A les 20:30 h. va tindre lloc l'**Homenatge Popular a Jaume I**, davant de la seua estàtua, el qual va finalitzar amb un espectacle pirotècnic del grup Botafocs. Tot seguit va preinaugurar-se el local del Casal Jaume I, al carrer de la Mare de Déu de la Balma, 1. El programa d'actes va finalitzar amb la celebració del **Sopar de lliurament dels X Premis Senyera de Jaume I**, del 1999.

Els actes van estar organitzats per Acció Cultural del País Valencià i els Casals Jaume I.

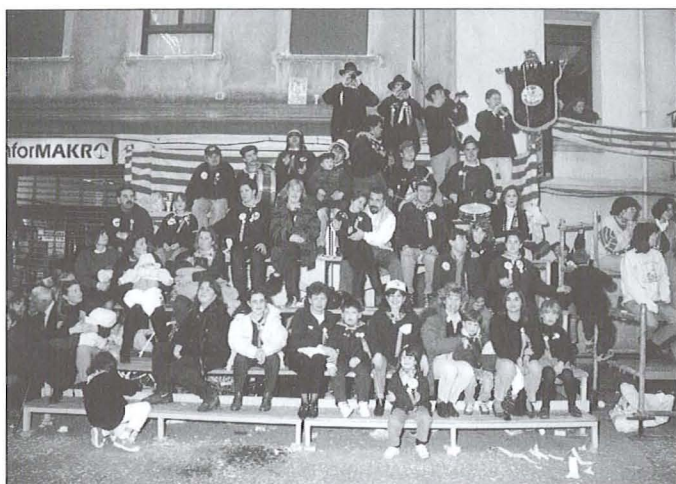
Juanjo Trilles

NOTÍCIES

Cadafal de la Colla Polseguera, any 1997.

Foto: Arxiu de la Colla Polseguera

LA COLLA POLSEGUERA CELEBRA EL XXÈ ANIVERSARI DE LA SEUA FUNDACIÓ

En començar el 2000, la Colla Polseguera acomplirà 20 anys al món de la festa. Tot va començar al mes de febrer del 1981, durant una capea al Mas de Pino, a Fanzara, quan un grup d'amics, entusiastes de les festes de la Magdalena van proposar els altres d'obrir un cau al carrer Mestre Llorens, de Castelló. El cau estava molt brut, i a la primera granerada..., Puf! van alçar una gran Polseguera. Aquest és l'origen de la colla.

Des de llavors ençà, la Colla Polseguera ha anat rodant per tot Castelló: Carrer de Fèlix Breva, carrer de Ros d'Ursinos, carrer de Lagasca, carrer Verge del Lledó i, des de fa sis anys al carrer Terol, núm. 6, al bell mig del Raval de sant Francesc.

Les Festes de la Magdalena, sant Cristòfor, la Marjaleria: Vint anys d'història ben reblits de sopars de germanors, de concursos de paelles, de partits de futbol sala, de boli. I mil i una, d'anècdotes, entre risos i sorolls i glopets de vi cabut. La gent de la Festa.

Per celebrar aquest aniversari, els de la Polseguera tenen pensat d'editar un CD-ROM, on s'inclouran fotografies d'aquests vint anys de festa, que s'acompanyaran de música popular. També estan treballant en l'edició d'un llibret commemoratiu i en la construcció d'una gaiata individual. Per a Festes de la Magdalena del 2000 pensen d'organitzar una Trobada a la qual n'estem tots convidats.

Doncs, això. Enhorabona i llarga vida als de la Polseguera !

Joan Bta. Campos i Cruaïnes

ASSEMBLEA DE LES COLLES FESTERES

El dia 21 de novembre de 1998, va celebrar-se al Saló d'Actes del Centre Municipal de Cultura, del carrer d'Antoni Maura de Castelló, una Assemblea Ordinària del col·lectiu de les Colles festeres de la ciutat.

D'entre els punts de l'orde del dia que van tractar-se, cal destacar-ne l'acceptació de la colla **El Maset** i la colla **Bou**, com a membres de ple dret de la Federació de Colles, associacions culturals que l'any passat havien sol·licitat la seua admissió a l'Ens fester per a enguany.

També va tractar-se el tema del Programa d'activitats per a l'any vinent, sobre la base del dossier *Pass2000*, presentat pel vice-president de la Federació, Juanjo Trilles. Les novetats més importants afecten, sobretot, l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal i els actes de la Nit de Sant Joan del 2000. Seguirem informant!

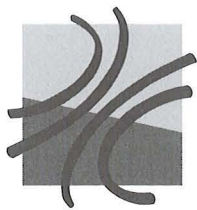

Saló d'Actes del Centre Municipal de Cultura

Foto: J.C.

Sònia Sanz i Alegre

NOTÍCIES

El Sr. Alcalde lliura una placa al Dr. del Col·legi Sanchis Yago

Foto: J. Trilles

L'ALCALDE INAUGURA EL CURS ACADÈMIC DEL 2000 DE L'ESCOLA DE DOLÇAINA I TABAL

El passat dia 13 de desembre de 1999, l'alcalde de Castelló, Sr. José Luis Gimeno, va inaugurar de forma oficial el curs Acadèmic 1999-2000 de l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal de Castelló.

L'acte inaugural va tindre lloc a la seu permanent de l'Escola de Dolçaina i Tabal, que es troba ubicada a les dependències del Col·legi Sanchis Yago de Castelló. L'esdeveniment va ser d'una senzillesa pregona i va servir també per homenatjar el Col·legi Sanchis Yago que, des del principi, ha

cedit les seues instal·lacions de forma desinteressada per ubicar els diferents nivells d'aprenentatge. Pel que fa a això, el director del centre educatiu, va rebre una placa commemorativa de mans del Sr. Alcalde.

A l'acte també va assistir el Regidor de Cultura de l'Ajuntament de Castelló, Sr. Miguel Angel Mulet i una representació de la Junta directiva de la Federació Colles de Castelló, encapçalada per Vicent de Juan, president de l'entitat festera.

Juanjo Trilles

Passacarrers de l'Escola de Dolçaina, al Pregó 96

Foto: J.C.

L'ESCOLA DE DOLÇAINA I TABAL COMENÇA UN NOU CURS AMB IMPORTANTS NOVETATS.

Passat mes de novembre van començar les classes del VIè curs de l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal de Castelló. El present curs acadèmic aplega 150 alumnes que es distribueixen en tres nivells diferent d'aprenentatge. Com en anys anteriors les classes tenen lloc al Col·legi Sanchis Yago de la nostra ciutat i estan coordinades per l'inefable Emili Arrufat, i amb professorat del grup D.I.T.

Aquest any s'està treballant seriosament el sistema d'aprenentatge i la tendència consisteix a anar deixant de banda, a poc a poc, l'educació d'oïda per anar introduint la solfa. En aquest sentit, enguany s'han preparat exercicis adients i ja hi ha hagut contactes amb estaments qualificats de l'ensenyament de la música, (Conservatori). La tendència és d'anar introduint personal i professorat cada volta més especialitzat. Tot fa pensar que anem pel bon camí.

Juanjo Trilles

BREVETATS

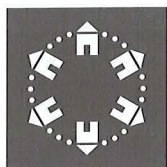
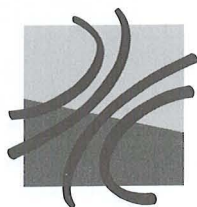
—El Tinent d'Alcalde del Grau, el grauer **Joaquim (Ximo) Torres** és, des de fa uns mesos, **Regidor de Festes** de l'Ajuntament de Castelló. Des de PM li desitgem una bona travessia per les aigües de la Festa.

—**La Colla Pasparris** està enlestint els últims preparatius per començar el tradicional **Campionat de Guinyot** que organitza des de fa vuit anys. Aquest campionat s'ha convertit en un punt de trobada inexcusable per els amants d'aquest joc.

—L'esfèrica ja ha començat a rodar en el **VII Campionat intercolles de futbol sala**. L'èxit de participació és una fet incontestable. Com cada any, el futbol sala desperta passions en el món de les Colles.

J.B.C.C

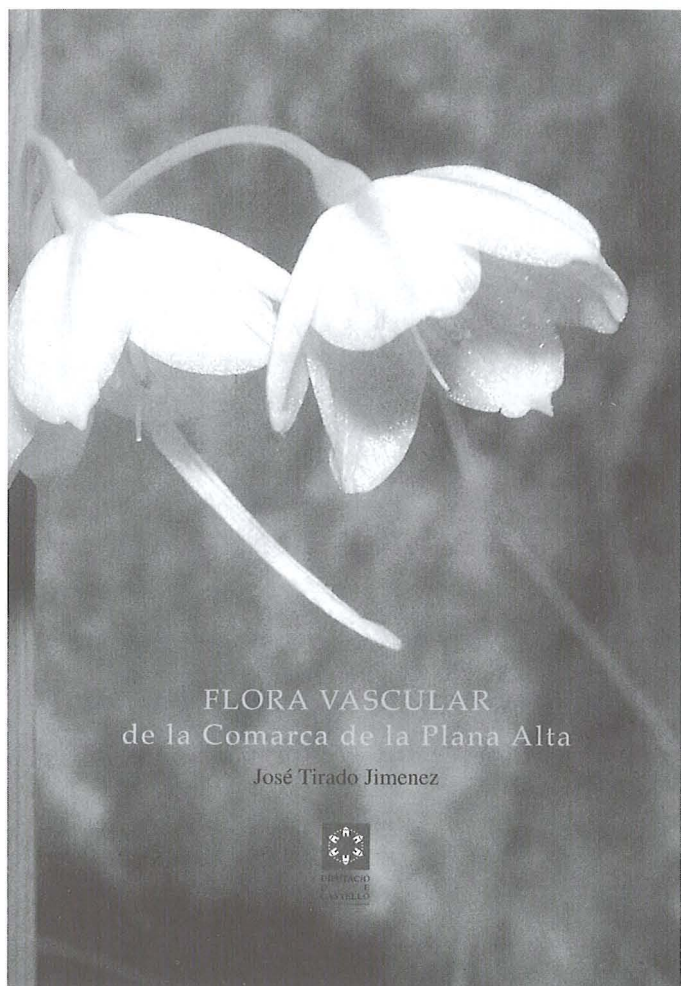

DIPUTACIÓ
D
CASTELLÓ

*Flora Vascolar
de la comarca de la
Plana Alta*

José Tirado Jiménez
Servei de Publicacions
Diputació de Castelló. 1998

El paisatge natural de la comarca de la Plana ha canviat molt al llarg dels segles. Sense dubte, aquest espai excepcional, que és el nostre millor motor de riquesa ha pagat el tribut del progrés. La irrupció dels cítrics, fonamentals per a la nostra agricultura, el desenvolupament urbanístic, sovint poc afortunat, l'assecamment dels humits i la irrupció d'indústries i vials de comunicació, han transformat un espai on viuen milers de castellonencs. I això ha dut també la transformació de la coberta vegetal.

Però l'atenta lectura del llibre que ara presentem, obra de José Tirado Jiménez, ens demostra que gran part de la vegetació i la flora autòctona de la Plana sobreviu. José Tirado destaca la importància de dos espais naturals privilegiats, que s'han convertit en autèntiques reserves d'aquestes espècies vegetals úniques en el patrimoni natural del nostre país. Es tracta de *El Desert de les Palmes* i *El Prat de Cabanes*.

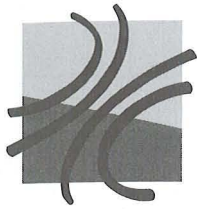
Finalment, ens cal felicitar l'autor, José Tirado Jiménez, que sense dubte és successor d'aquells grans botànics valencians com ara Cavanilles, Calduch o Mulet. El seu treball servirà per a divulgar aspectes, fins ara inèdits, del nostre patrimoni natural.

(Extret de la presentació del llibre)

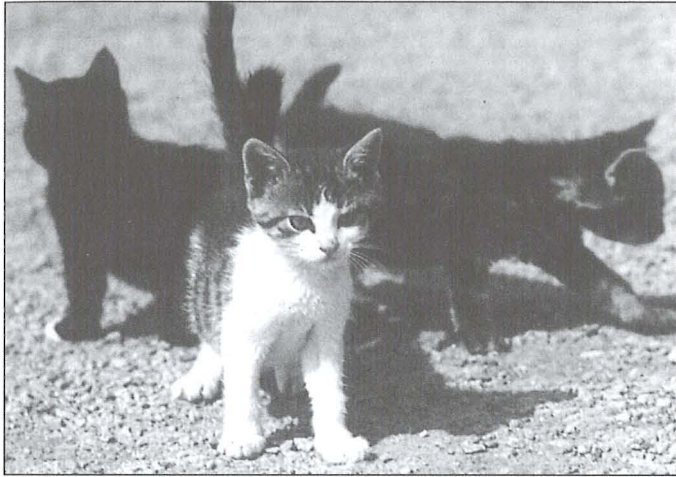
DIPUTACIÓ
D
CASTELLÓ

GASTRONOMIA

DE MENJAR DE GAT ROSTIT: UNA VIANDA SINGULAR DEL SEGLE XVI I,... D'ALTRES SEGLES

Gats (*Felis catus*)

El gat domèstic (*Felis catus*), fèlid entranyable que ens ha acompanyat les llargues tardes d'hivern davant la llar, entre miols, no sempre ha estat eixe mamífer amical i fidel que ha compartit els nostres moments de repòs i tranquil·litat.

L'ús culinari del gat ha seguit els gustos i les modes gastronòmiques de cada època, i de cada cultura. Però, sobretot en època de penúries, l'estimat fèlid ha estat emprat com a font primordial de proteïnes a la dieta dels morados de les nostres contrades—d'ací i de tot arreu—, ja que ha servit per a mitigar una de les necessitats bàsiques de l'espècie humana. Potser la més elemental i peremptòria: la fam. D'això potser en saben molt el nostres avantpassats, aquells qui van haver de patir a la seua pell les estretores de les guerres i els estigmes de l'anomenat *temps de la fam*. Temps era temps.

Encara avui, però, el gat és un menjar exquisit d'alguna de les taules més sofisticades del continent asiàtic, com ara la cuina xinesa, la cantonesa i la tailandesa. Ben al contrari del que passa a hores d'ara a casa nostra, on el gat ha perdut del tot la seua funció culinària. Un animal proscrit dels nostres perols i casseroles,

La recepta que avui us presentem és una autèntica troballa antropològica. L'hem extreta d'un clàssic de la cuina del segle XVI: *El Libre del coch* (Barcelona, 1520), de Rupert de Nola, el *Mestre Robert*, un dels tractats de cuina més antics de la península ibèrica, les receptes del qual ens mostren els costums culinaris a la Cort del rei Ferran I de Nàpols (1458-1494), fill natural d'Alfons el Magnànim, al començament del segle XVI.

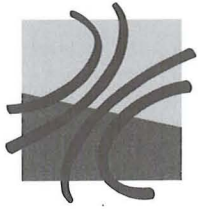
que vagueja impassible per la llar. Almenys que jo sàpiga..., perquè qui sap si no m'hauran donat alguna volta gat per llebre?

Heus ací la recepta i..., que us vaja de gust!

Lo gat pendràs e matar-l'as, ço és degollar-lo. E quant sia mort, leva-li lo cap e guarda que nengú no.n menjàs per la vida, car per ventura tornaria orat. E après scorxa'l bé e netament e obre'l e fes-lo ben net. E quant sie net, pren-lo e met-lo dins en un drap de li que sie net e soterra'l deval terra, de manera que stiga un jorn e una nit. E après trau-lo de allí e met-lo en ast e vaja al foch a coure. E après quant courà, unta'l ab bon all e oli. E quant sia untat, bat-lo bé ab una verga e açò faràs, fins que sia cuyt, untat e batent. E quant sia cuyt, pendràs-lo e tallar-l'as, axí com si fos un conil e met-lo en un plat gran. E pren de l'all e oli que sia destemprat ab bon brou, de manera que sia ben clar. E lança'l damunt lo gat. E après menja d'ell e veuràs una vianda singular.

Joan Bta. Campos i Cruaïes

POESÍA

L'ÍNTIM CONCERT

Així com cell qui es veu prop de la mort
corrent mal temps, perillant en la mar.

Ausiàs March

Una illa sense rumb com un vaixell a la deriva.
Un camp espigat, hissat, com rems que s'enlairen.

Vicent Penya

Records Plenamar

No conec el traç núvol de l'espiga. Cante només per a que vinga el desitjat cant de la memòria o del record mussol. Declinant-nos a escriure la nostra vegetal absència d'amor, que prospera en la lletania ancora vana. Llunyanament veig que ni tan sols ho coneix l'indret, l'indret mateix de la vida innata: brolla adossada a l'escambell de les arrels concretes i esmorteïdes de la farigola presència. Darrere d'uns llavis sense destí possible.

Avui els dos junts enfilem el somni en la cendra. I marquem la fita, en el horitzó perfil dels aiguamolls. D'avall d'esta cambra d'instàncies, remors i mots; alenats pels equinoccis d'hivern. Llevat d'això, mirem de prop el celatge safir de pleniluni, i veiem

com l'estol passadís, peta e essències fugisseres arran de nosaltres, en esta lluna d'ampit malenconia acoltellada. La malenconia esdevé en el calze pressentit que crespa el desitjat degoteig del record. Talment com aquell cant llunyà, amb uns becs somnis d'empall, s'hissaven pels antics corriols clandes-

tins en les nostres nits oníriques de soliloqui.

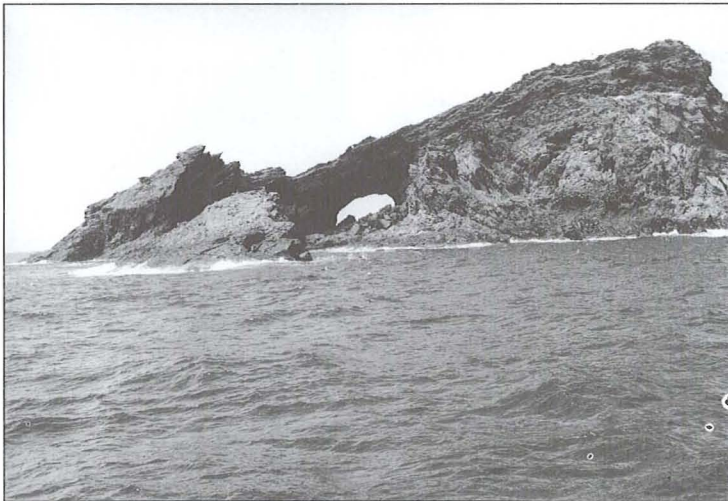
Això feia que clivellàrem els pètals designis que sortien de les drassanes de cada port remot. Car és ara, en estos rems cisellats amb rou, quan els meus designis immutables de somni i de tostemps fan recordar-me'n, com estàvem gaudint

d'esta illa oblidada en el nivell estimbat dels nostres falords cors.

Sembla que els records, habiten la pell nit, sorgisquen d'eixa alqueria en runes golfes, on habiten les estelades d'hivern. Endinsant-nos a un forest redall de molses, a dibuixar en la calima de l'iris tatuat aquells amors de joia iniciació.

I anant vers el meu ullal de la llar, remembre amb desesperat anhel, mentre camine pels pètals

atzucacs d'aigua; com els infinits mars bruns, m'oferien: El sabor del seu ventre nu o el salobre gojós del sud o del nord, que són els aires perfumats de maregassa de la celada plenamar.

La Foradà (illes Columbretes, Castelló)

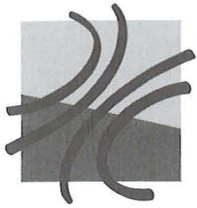
Foto: J.C.

L'íntim Concert (II)

Així com s'engendra un desig habitat en les baules lloses, després es deleiten les pipelles marítimes: amb un somni de cendra taronja. Allò em passava, perquè el meu amant no volia ni desitjava tindre, dintre de les

seues mans de búcar, el meu somni tornejat pels crisòlits joncs. Són en estos mateixos jorns, de Flocs Mercuris, quan veig, que em guanya terreny la solitud entre batalles palmejades d'or, que cull el mateix foc. Però tampoc no vull ni em passa pel card seny, llur amor esguardat entre mig dels mars

POESIA

voliacs. Perquè semblava que fos un vaixell inventat al salieu amanéixer del meu cor encallat; perquè veia, amb un reclum esguard secret, com es subjectava a la sagnant esclavitud de les emmordassades baules.

Però ara ja li naixen amb la riba del cant d'horitzó, al saó cor del lloure raig d'oliva, amb tempesta i deliri d'aiguamel encallat. Amb uns vents d'ombra suprema d'odi, ressonen en els espills muts tramuntanals. Quan cauen els últims rajos de vol i dol, arran dels nostres cossos d'arena, vaig veient com el perfil sender de la llum sacsejant va engolant-se per l'ascla del ranvespre. Esvorant-se sense paüra, pels infinits plecs, dels seus ulls muts de prometença mar.

Ara doncs, comença a colpejar-me jorn rere enjorn, en la meua cuirassa salobre. Els vents tramuntanals d'escambell van dallant-me a navallades de viola, ma ànima llimosa: Omplint-los amb ferotgia amb velams hissats, en la calima de ma font eixuta. Descobreixes que el concert de baules, ja estava ple de resquills ancores d'amor. Com també que l'havien deixat buit, prest, de desitjos sense resoldre's. Tot un pler vers a mi.

Àngel Pujalt

Catarroja. Estiu-Tardor del 1992

EN MEMÒRIA DE MANUEL ROZALÉN, MESTRE EN GAI SABER

El passat dia 6 de novembre, va morir a Castelló, Manuel Rozalén i Sales, mestre, metge i poeta castellanenc, a l'edat de 92 anys. Nascut a primeries del segle XX a Castelló, al bressol d'una família benestant de la ciutat, Manuel Rozalén és l'autor de temes ben coneguts a Castelló i les seues comarques com "Penyagolosa", "El Millars", i "Les Illes Columbretes". Poemes que han estat musicats pel compositor castellanenc Dídac Ràmia i han estat interpretats pel grup local *Els Llauradors*, raó per la qual han assolit una gran popularitat arran de les nostres contrades, fins el punt d'esdevenir veritables himnes.

L'obra poètica de Rozalén s'emmarca dins de l'anomenada poesia costumista, populista i "circumstancial", i és segur que la seua tasca ha fet petja en l'anhel per apropar la poesia, gènere literari sempre minoritari, al poble.

Manuel Rozalén Sales

La major part de la seua obra literària —d'altra banda reduïda, si tenim en comptes que solament va publicar el llibre *Cançons de la terra* (Excma. Diputació Provincial. Castelló 1969)— es troba vinculada als Jocs Florals i a la temàtica "pairal" o costumista.

Manuel Rozalén va ser premiat en tres ocasions al Certamen Literari de la Flor Natural de Castelló: l'any 1969 guanyà la Flor Natural amb el poema entitolat "Amor, Amor"; el 1970 va guanyar la Rosa d'Or per la composició "Pati de les Caputxines..!" i el 1974 va rebre el premi Rosa de Plata per la composició "Al pintor Porcar". Des de llavors, Rozalén fou nomenat com a "mestre en Gai Saber" i a format part, fins l'hora del seu traspàs, com a membre del jurat de la Flor Natural, que

s'atorga durant les festes de la Magdalena, a Castelló. Que al Cel sia, mestre Rozalén!

Joan Bta. Campos Cruaïnes

OPINIÓ

AVUI, QUE EL TEMA DELS NACIONALISMES ESTÀ DE MODA..., UN PREGUNTAT AL VOLTANT DEL NACIONALISME DE FI DE MIL·LENNI (1)

Avui, que el tema dels nacionalismes esta de moda, tornem a estar sota sospita, els que obertament ens declarem nacionalistes. Tothom parla o malparla, del tema. Tal volta va ser per això que, ara fa uns dies, quan preparava aquestes notes, se me'n acudir que aquesta era una bona ocasió per dir la meua. Potser diga el que ja sabeu, allò que han dit altres, abans que jo. Siga com vulga, us demano disculpes per la meua gosadia, per si de cas en algun moment del parlament, se m'escola el to del pamflet o de la pancarta. Res més lluny de la meua intenció.

Quede clar, d'entrada, que jo com bastants valencians, com diria Joan Fuster, no voldria ser nacionalista —tan de bo no ens calgués— i hem dol d'afirmar que un component del meu valencianisme naix com a producte de la reacció natural enfront d'un altre nacionalisme, castellanitzador i assimilista, totalitari, i moltes vegades, excloent. Altrament dit, m'agradaria que el fet de ser nacionalista valencià fóra la cosa més normal, i més natural del món, sense cap prejudici, ni rancor. Sense que per això se'ns titllés, a corre-cuita, d'extremistes perillosos. Tot i sabent que el meu, com potser el vostre nacionalisme, no s'hi identifica,

necessàriament, amb cap puresa ètnica o creença religiosa. I això, en els temps que corren, crec que ja és dir alguna cosa. Soc metge del SAMU i passe moltes hores al carrer, xerrant amb la gent; passe molta por cada dia dalt de l'ambulància, amunt i avall, veien la por de la

gent, visitant el dolor, constatant la tristesa, quantificant la pena. I escolte amb oïts de notari la gent senzilla que em confessa les seues defallences, les misèries de la vida. Parle amb la gent del carrer, però cada dia assistisc perplex a una estranya cerimònia de la confusió, pel que fa al sentiment nacionalista valencià. Potser que el nostre, si ho és, siga un nacionalisme modern, però molt jove, que encara no ha fruitat, jo mateix com molts de vosaltres ens despertar si

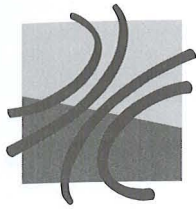

ho recordeu cridant allò de Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia, a les acaballes del franquisme. Fa quatre dies.

Em considere nacionalista valencià, no per Jaume I ni per raons històriques, que també, ni per parlar i usar i dignificar la llengua que m'han transmès els meus pares, que tant m'estime, que també. Ni per la història ni la cultura com a elements propis i diferenciadors. Que també.

Crec en l'Europa que ara és diu dels pobles, en una

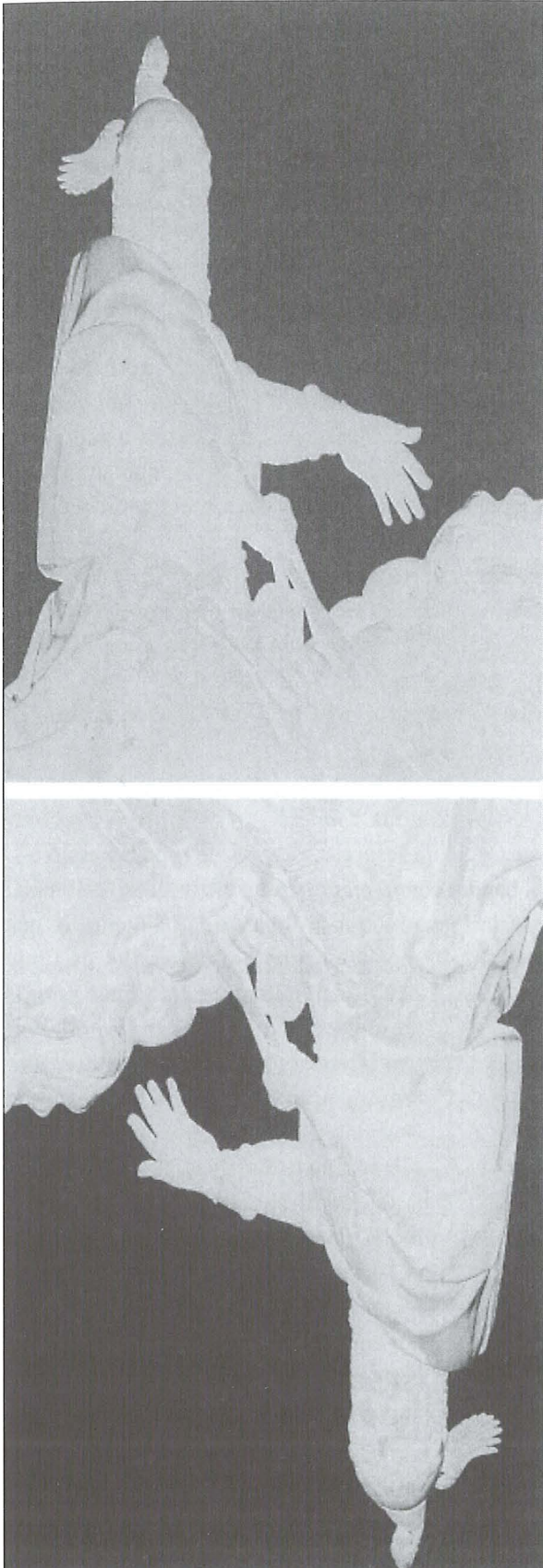

OPINIÓ

Europa de l'harmonia amb tota la diversitat que calga i amb la riquesa cultural del mestissatge. L'Europa del particularisme posat al servei de la globalitat i de la convivència pacífica de pobles culturalment diferents, com es ara el nostre cas. Però, em fa temor la tràgica roda de la història que es repeteix impareable, com ha passat de fa poc als països balcànics, i que ens aboca inexorablement a la sentència de l'Ivan Karamazov, el famós heroi de la novel·la de Dostoievski, quan afirma que Europa és "el cementiri més car del món". I és que, a les portes del tercer mil·lenni, aquesta veu sorgida del fons del temps ens recorda que ací, a Europa, com pertot arreu, la tragèdia en general i la solitud en particular, són les úniques monedes estables de la història humana.

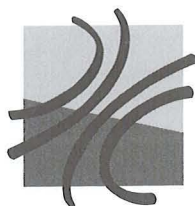
Massa sovint hem sentit dir que a aquestes vetllades sempre ens reunim els mateixos. Demà per exemple quan diguem que avui hem estat als actes del Correllengua, o que hem acudit al sopar de lliurament dels Premis Senyera, algú ens preguntarà, amb un to burlesc, molt espanyol, si als actes hi érem els de sempre. Però això ja ho sabem, perquè quan en aquest país es pretén fer una expressió de reivindicació cultural o política, ací la gent comença a fer-se l'estreta. A passat sempre, però. Vull finalitzar aquestes paraules amb un preguntat que em rossega: que hem de fer, d'ara en avant per ser nacionalistes, des de plantejaments i postures civils, professionals, no militants? Aquesta és la qüestió que us deixo, aquest és també el meu dubte i el meu repte en una societat com la nostra en que tothom volem tindre matisos de tot plegat. I es que, al capdavant, ser nacionalista valencià de fi de mil·lenni, ho vulguem o no, és complicat, perquè massa sovint la comoditat ens conforma i açò ens duu a aquesta gran cerimònia de la confusió de què parlava abans (...)

Joan Bta. Campos i Cruaïnes

(1). Extret del discurs amb motiu del Premi Senyera Jaume I de 1999.

Castelló de la Plana, 1 d'octubre de 1999

ECOLOGIA

ELS ARBRES MEDITERRANIS: MITOLOGIA I LLEGENDES (II).

ARBRES NOTABLES DE CASTELLÓ

Continuem el nostre recorregut arbori particular amb un altra espècie ben emblemàtica de les contrades mediterrànies: el xiprer. Hom diu que el seu nom científic —*Cupressus*—, prové del grec *Kyprós* (Xipre), país on creix abundantment. Una altra tradició, però, el relaciona amb el mite del jove *Kyparisso*, el qual va ser transformat en xiprer pel déu Apol·lo.

Des de l'antiguitat, el xiprer es relaciona amb el món funerari i amb l'eternitat. Potser és per això que el seu nom específic —*sempervirens*— provinga del seu fullatge característic, sempre ver i persistent.

Els grecs i els romans van cultivar-lo, fins el punt d'esdevenir un dels elements arboris més característics dels jardins mediterranis, tradició que d'altra banda ha arribat fins els nostres dies. Des de sempre, l'home ha volgut veure en la forma singular del xiprer —en la seua capçada que es dirigeix cap al cel— i en la seua longevitat, el representant

de la vida eterna. Aquesta tradició que relaciona el xiprer amb la immortalitat és un llegat que hem heretat de la cultura cristiana, i és per això que encara avui podem contemplar bells i imponents xiprers als cementiris de les nostres viles i ciutats. A la nostra cultura, el xiprer representa, per tant, dos sentiments enfrontats: d'una banda simbolitza el dolor de la pèrdua d'un ésser volgut, d'altra n'és l'esperança de la resurrecció. És per aquesta raó que en general se solen trobar bells exemplars de xiprers a prop de les ermites i d'altres llocs sagrats.

Potser si preguntéssim quina és l'espècie exòtica més representativa de les nostres terres, hi hauria molts que per raons de fidelitat a la nostra cultura mediterrània i a la nostra història assenyalarien la palmera.

Els àrabs va ser els introductors del cultiu de la palmera (*Phoenix dactylifera*, L.) a la franja del migdia europeu. A l'Orient, la palmera és signe de vida i a les àrees de cultura cristiana les rames de la palmera —les palmes— simbolitzen la resurrecció de Jesucrist, després de la seua passió.

D'altra banda, convé recordar que els orígens de l'actual Castelló de la Plana es troben lligats a la palmera, ja que

segons el privilegi de trasllat de l'any 1252, el rei Jaume I va donar permís perquè els moradors del Castell Vell baixaren a poblar el pla, a un lloc anomenat, precisament, el Palmerar de Borriana. No hi ha dubte que aquell palmerar va ser cultivat per la població àrab que aleshores poblava els aiguamolls d'aquella plana.

Actualment sembla que hi ha una recuperació del cultiu d'aquesta espècie tan emblemàtica del nostre medi natural com a arbre ornamental a avingudes i jardins de les nostres ciutats.

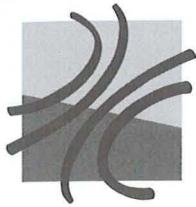
Arribats ací, hem de parlar d'una altra espècie singular: els oms (*Ulmus minor*, Miller). Des d'antic, aquest arbre poblava la península ibèrica, però d'un

Renglera de xiprers (*Cupressus sempervirens*, L.) al Caminàs (Castelló, la Plana Alta).

Foto: J.C.

ECOLOGIA

Foto: J.C.

Bells exemplars de palmeres (*Phoenix dactylifera*, L), avui desaparegudes, a l'alqueria del Morrut (La Safra, Castelló).

temps ençà que una malaltia —la grafiosi— està delmant greument aquest noble arbre arreu d'Europa.

A la nostra província hi ha exemplars entranyables d'oms, com ara l'Om de l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa i l'Om de l'ermita de la Verge del Llossar, a Vilafranca, que encara que són morts es conserven com a monuments. Cal dir que aquests dos exemplars citats, són un bon exemple de la integració de la natura amb l'activitat de l'home, ja que s'han convertit a hores d'ara en dos belles escultures, de fusta i ferralles,

que senyoregen l'entorn que les envolta. Actualment, encara roman bell i esplendorós el vetust om de l'ermita de la Verge de l'Ortisella.

Cal dir que hi ha exemplars notables d'arbres que tenen una significació especial per a tota la comunitat. Ens referim a aqueixos arbres emblemàtics que han assistit silenciosament als canvis que s'han produït al llarg de segles a la comuni-

tat. Arbres immemorables i majestuosos, notables a causa de la seua bellesa, de la seua importància social i patrimonial, a causa de les seues dimensions considerables o solament per motiu de la seua raresa al medi que l'envolta.

És en aquest apartat d'arbres notables que hem de citar, si més no, el ficus majestuós de la plaça de Maria Agustina de Castelló de la Plana, l'Om de Navaixes, l'Om de Castellnovo, el til·ler del Coratjar, el roure anomenat "l'agüelo" a Cortes d'Arenoso, l'heura de l'ermita de Sant Pau o l'espí del Mas de l'Espí a Penyagolosa.

Aquests arbres són una petita mostra de l'impressionant patrimoni arbori que atresorem a casa nostra. És per això que hem de mostrar tot l'afany per tal d'aconseguir la seua conservació i estudi que, sens dubte, ha estat i serà un motiu d'interès de tota la col·lectivitat.

Juan José Gual Ortí
Enginyer agrònom

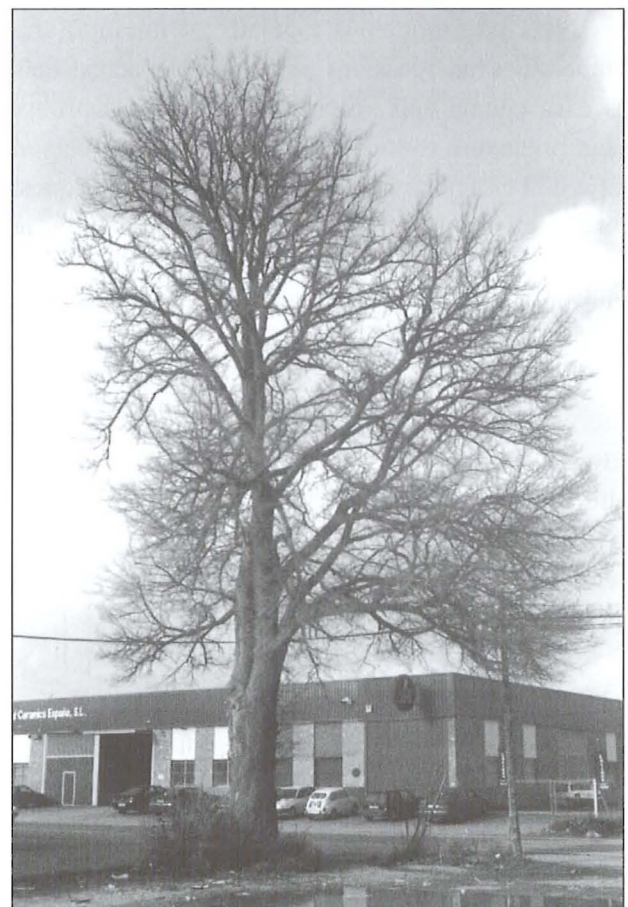
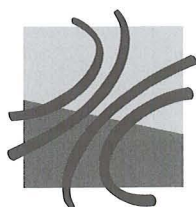

Foto: J.C.

Om (*Ulmus minor*, Miller) quasi centenari, a l'avinguda dels Germans Bou (Castelló).

URBANISME

ESP AIS CONTEMPORANIS DE CASTELLÓ. 1966-2000 (I)

Els apartaments Santa Àgeda, de Benicàssim
Grup MBM: Martorell, Bohigas, Mackay i Puigdomènec

Amb aquest nom iniciem una nova secció a Plaça Major. Es tracta d'un seguit d'articles sobre espais arquitectònics emblemàtics de Castelló que s'han construït durant els últims trenta anys a casa nostra. Una reflexió sobre l'obra arquitectònica més destacada a la nostra província. L'autor, Jaume Gual Ortí (Castelló de la Plana, 1973) és enginyer tècnic en Disseny Industrial per la Universitat Jaume I. Aquests articles en formen part del treball d'investigació que l'autor va presentar a Salamanca, com a meritori del Master en Disseny d'Interiors.

L'especulació com a mitjà constructiu

A mitjans dels anys seixanta a la costa mediterrània s'hi produeix un fenomen d'especulació immobiliària amb importants repercussions per a l'entesa actual dels pobles i les ciutats dels voltants, ja que es construeix amb una ordenació caòtica, alhora que se produeixen una sèrie d'aberracions arquitectòniques i urbanístiques. Això s'hi veu als grans gratacels de primera línia de platja, com a conseqüència d'un creixent turisme europeu que busca el bon clima espanyol i la possibilitat d'estiuejar a un preu ajustat. Benidorm, Benicàssim o Salou, en són una bona mostra d'aquest passat arquitectònic.

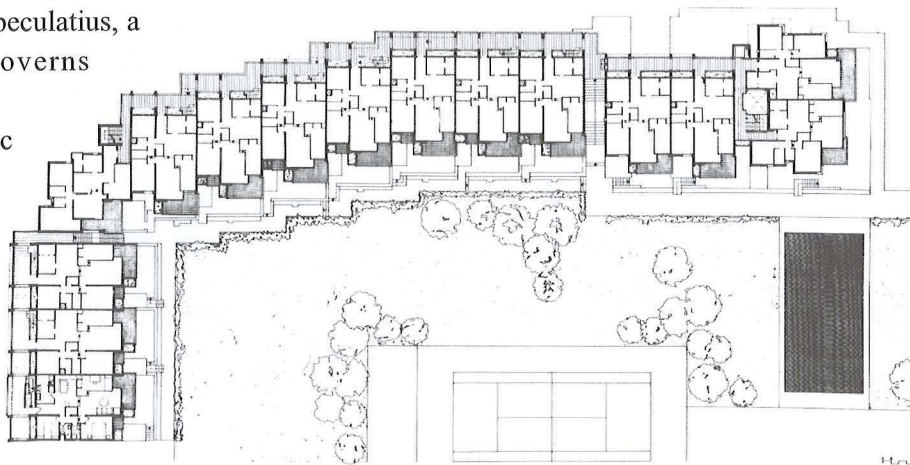
I, Benicàssim, poble costaner de la província de Castelló, no se salva d'aquests trets especulatius, a hores d'ara més controlats pel governs democràtics.

A principi de segle, aquest era el lloc d'estiueig preferit de les famílies benestants de Castelló, i ací van encarregar la construcció de les seues vil·les per tal de passar les vacances de l'estiu. El boom especulatiu de què parlàvem suara va deixar la seua empremta durant la dècada dels seixanta amb molta celeritat, i a hores

d'ara conviu a Benicàssim, tan vil·les antigues d'una gran qualitat arquitectònica, com també torres d'apartaments que són el fruit d'aquell moviment especulatiu.

Un encàrrec protesta

La idea d'encarregar un projecte que se n'isquera de les normes de l'època i que alhora hi aportés qualitat va ser el fruit de la disconformitat d'un grup d'intel·lectuals de Castelló, d'entre els quals hi havia un⁽¹⁾ que havia heretat un terreny ample a la vora de la costa de Benicàssim. Va ser aquest darrer qui va encarregar els arquitectes un model d'apartament alternatiu. Hom sol·licitava uns apartaments de certa qualitat, que vingueren a omplir el dèficit arquitectònic d'aquest tipus de

URBANISME

construccions. Sens dubte, es tractava d'un encàrrec ben peculiar, ja que en aquest ofici, de vegades, hi manca la comprensió del promotor, pel que fa a l'arquitectura. Però, cas que l'encàrrec provingués d'un particular, el promotor actua com si fora un mecenes, que estima la bona arquitectura i que és coneixedor de la importància que té una bona firma en el panorama arquitectònic, com era el cas del grup MBM, la qual cosa és de molt d'agrair.

El resultat final va ser una illa al voltant de l'especulació de l'època, que d'una manera paradoxal, mai no ha gaudit de l'acceptació social que caldria esperar d'aquest tipus d'edifici.

Tal com passa en molts projectes d'aquestes característiques, que estan basats en un sistema d'habitatges en regim de cooperativa, solament va ser possible construir 118 apartaments d'un total de 300 que hi havia planificats.

Situació

Sobre una superfície sense desnivells, a frec de primera línia de platja (hi ha vil·les de poca alçada en primera línia de platja) se situa un solar rectangular, el qual alberga les construccions a l'entorn d'una zona d'esbarjament, amb piscina, camp de tennis, i bàsquet; construccions que d'una manera escalonada conformen una "L", vorejada per carrers al llarg de tot el perímetre, tret de la zona sud, on hi ha altres apartaments construïts posteriorment. Aquests últims intenten copiar l'empremta deixada pel MBM, sense arribar al mateix resultat, però ajuden a recrear una mena de visió de conjunt més coherent que si s'hagueren planificat unes torres altes d'apartaments. Al remat hi ha una certa harmonia pel que fa a la tonalitat i la volumetria entre aquests apartaments i els que ara son motiu del nostre estudi.

L'orientació dels apartaments ha estat resolta de tal forma que la majoria miren al sud, no obstant això, i, a causa de la configuració en "L" del conjunt, hi ha alguns que s'orienten cap a l'est, tot mirant la mar. El creixement escalonat a mesura que augmentem la distància a la platja permet la profunditat de les vistes, i evita una trobada brusca d'escales junt a la mar. Així, s'hi diferen-

cién tres espais semitancats: el més gran, el central, amb parc i piscina, obert cap a la mar, on se situa una escultura de l'artista Andreu Alfaro de l'any 1970; al nord hi ha un espai que albergaria zones comercials i culturals, que a hores d'ara se destina únicament a aparcaments i, un últim espai, tancat particularment per les construccions més elevades, que s'orienta cap a l'oest (la muntanya) amb un caràcter més urbà, perquè s'orienta també cap el carrer.

Els referents contextuals són, tal com hem comentat suara, construccions de gran alçada i vil·les construïdes a primera línia de platja. No hi ha zones verdes remarcables al seu voltant, com tampoc hi ha referències històriques particulars, de manera que es pot asseverar que no hi ha excessius elements propers que ens serviquen de clau o de fil conductor per tal de desenrotllar el projecte.

Això no obstant, els autors s'acullen, sorprenentment, a un element tradicional de l'entorn de Benicàssim, la muntanya de Santa Àgueda—la qual dona nom al complex— que, d'altra banda n'és un constant en aquest grup d'arquitectes que s'hi diferencien en rescatar recursos tradicionals en els seus treballs.

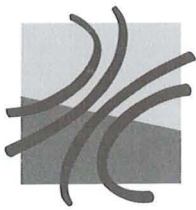
Jaume Gual Ortí

Enginyer Tècnic en Disseny Industrial

Notes:

(1). Es tracta de Tomàs Llorens, crític d'art nascut a 'Almassora, que també va fer l'encàrrec de l'Escola Llar de Morella.

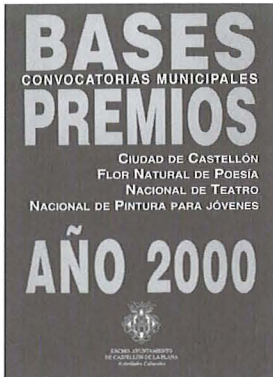
INFORMACIÓ

CONVOCATÒRIA DE PREMIS

L'Excm Ajuntament de Castelló de la Plana,
CONVOCA els següents Premis:

PREMI "CIUTAT DE CASTELLÓ" ANY 2000 XVII EDICIÓ · CIÈNCIES

1. Treballs de Ciències, escrits en qualsevol modalitat literària, que versen sobre temes circumscrits geogràficament a la ciutat de Castelló de la Plana i els seus voltants.
2. El lloc de presentació dels treballs és el Negociat de Cultura de l'Excm Ajuntament de Castelló, carrer de Gaibiel, 4, en horari d'oficina.
3. El període d'admissió d'originals finalitza a les 13 hores del dia 25 de gener de l'any 2000.
4. Té una dotació d'UN MILIÓ CINC-CENTES MIL PESSETES (1.500.000 ptes)

PREMI DE POESIA "Flor Natural" 2000

1. Treballs inèdits que no excedisquen de 70 versos, escrits en valencià o en castellà, indistintament.
2. El lloc de presentació és el Negociat de Cultura del carrer de Gaibiel, 4, de Castelló de la Plana.
3. El període d'admissió d'originals finalitza a les 13 hores del dia 14 de gener de 2000.
4. S'estableix un únic premi amb una dotació de CENT CINQUANTA MIL PESSETES (150.000 ptes)

PREMI NACIONAL DE TEATRE "Castelló a Escena" ANY 2000

1. Obres teatrals inèdites, sense límits en l'extensió, escrites en valencià o en castellà, indistintament.
2. El lloc de presentació és el Negociat de Cultura del carrer de Gaibiel, 4, de Castelló de la Plana.
3. El període d'admissió de les obres finalitza el dia 4 de febrer del 2000.
4. Té una dotació de QUATRE-CENTES MIL PESSETES (400.000 ptes).

PREMI NACIONAL DE PINTURA PER A JOVES "Temps de Primavera de l'any 2000"

1. Per a joves artistes menors de trenta anys en el moment de la presentació de l'obra.
2. Les obres han de tenir un tamany mínim de bastidor 15 i un màxim de 80, i podran ser pintades en qualsevol tècnica. Només s'admet una obra per autor.
3. El lloc de presentació de les obres és el Centre Municipal de Cultura, carrer d'Antonio Maura, 4 . 12001 de Castelló de la Plana.
4. El termini d'admissió d'originals finalitza a les 13 h. del dia 18 de febrer del 2000.
5. Té una dotació de SIS-CENTES MIL PESSETES (600.000 ptes)

NOTA: Les Bases d'aquestes convocatòries es troben al departament d'activitats culturals de l'Excm. Ajuntament de Castelló. C/ Gaibiel, 4, de Castelló de la Plana

Foc i llum de Festa

La Gaiata 19 "La Cultural", amb la col·laboració de la Colla El Fadri, la Colla El Mitget, la Federació de Colles i el Grup Botafocs, organitzen el següent programa d'activitats culturals:

Tardor 99: Concurs de redacció i de dibuix per a escolars de Primària i 1r Cicle d'ESO

Diumenge, 28 de novembre de 1999, a les 12 h.:

Concert de La Banda Municipal de Castelló. Foc i llum de Festa

Hivern 98: Diumenge, 13 de febrer del 2000, a les 11h.:

II Trobada veïnal de dolçaina i tabal. II Concurs per a intèrprets novells.

Magdalena 00: Dijous, 30 de març del 2000, a les 23 h.:

Actuació del grup de Dimonis "Botafocs, ball de dimonis".

NOTA: Aquests actes se celebraran a la Plaça del Mont de Pietat de Castelló, junt a l'avinguda de València.

Col·labora

EXCM. AJUNTAMENT DE CASTELLÓ DE LA PLANA

Regidoria de Cultura.